

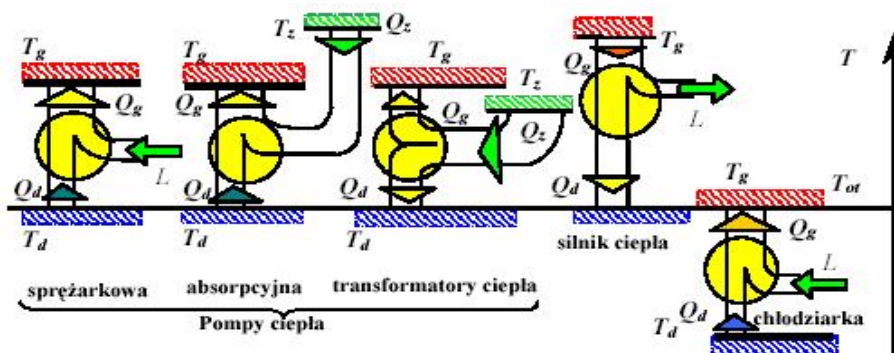
Laboratorium odnawialnych źródeł energii

Ćwiczenie nr 3

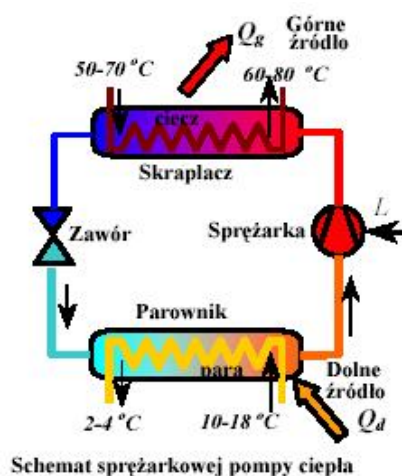
Temat: Wyznaczanie współczynników efektywności i sprawności pompy ciepła.

1. Wstęp.

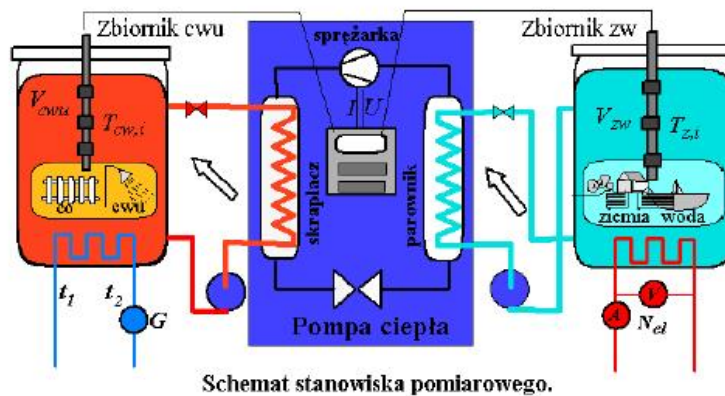
Zadaniem pompy ciepła jest transport ciepła z dolnego, niskotemperaturowego źródła ciepła, do górnego źródła o temperaturze wyższej. Zgodnie z II zasadą termodynamiki proces taki nie może zajść samorzutnie – aby był możliwy konieczne jest dostarczenie pracy lub ciepła do układu. W przypadku pompy ciepła pracę wykonuje sprężarka, natomiast dodatkowe ciepło jest dostarczane z zewnętrznych źródeł. Porównanie poszczególnych typów pomp ciepła na tle poziomów energetycznych, wyrażonych przez temperatury górnego i dolnego źródła ciepła przedstawia poniższy rysunek.

W trakcie ćwiczenia korzystano ze sprężarkowej pompy ciepła z czynnikiem jednoskładnikowym (freonem), której działanie obrazuje poniższy rysunek.

W parowniku następuje dostarczenie ciepła czynnikiem, który następnie jest sprężany w sprężarce, czyli wykonywana jest nad nim praca. Sprężony czynnik wpływa do skraplacza, gdzie skraplając się, przy stałym ciśnieniu i temperaturze, oddaje ciepło do otoczenia. Do regulacji przepływu służy zawór. W badanym przypadku zarówno dolne jak i górne źródło ciepła stanowiły zbiorniki z wodą, dzięki czemu możliwa była szybka obserwacja transportu ciepła ze względu na niską pojemność cieplną wody. Schemat stanowiska pomiarowego przedstawia poniższy rysunek.

Pomiary polegały na odczycie temperatur źródła dolnego oraz górnego, a także na odczycie energii zużytej przez sprężarkę. Dodatkowo należało wyznaczyć objętość dolnego i górnego źródła ciepła w celu wyznaczenia ciepła oddanego przez dolne źródło ciepła oraz ciepła pobranego przez górne źródło. Istotnym parametrem jest również czas trwania doświadczenia, który pozwala wyznaczyć moc sprężarki, jak również moce oddane i pobrane w dolnym i górnym źródle ciepła.

Celem doświadczenia jest wyznaczenie współczynników efektywności oraz sprawności pomy, a także przedstawienie zmian tychże czynników w czasie, co pozwoli zaobserwować zmiany efektywności wymiany cieplnej w pompie w czasie oraz ze zmieniającymi się temperaturami (różnicą temperatur) dolnego i górnego źródła ciepła.

2. Wyniki pomiarów.

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki przeprowadzonych pomiarów.

t [min]	Tg1[°C]	Tg2[°C]	Tg3[°C]	Td1[°C]	Td2[°C]	Td3[°C]	Eel [kJ]
0	24	23,4	22,9	19,2	19	19,5	0
5	25,8	25,5	24,9	16,3	16,5	17,1	567
10	29,3	29,1	28,4	13,4	13,8	14,1	1081
15	32,9	32,6	31,9	10,7	10,8	11,3	1620
20	36,3	36	35,2	8,1	8,3	8,8	2170
22,5	38,5	38	37,3	6,7	7	7,4	2419,2
25	37,6	37,8	37,7	7	6,8	7,2	2419,2

3. Obliczenia.

W pierwszej kolejności należy wyznaczyć masę wody w dolnym i górnym źródle ciepła. Dokonuje się tego na podstawie objętości wody w obu zbiornikach. Przyjmujemy, że obie objętości są jednakowe (w rzeczywistości są praktycznie identyczne).

W celu wyznaczenia pożądanego objętości zmierzono zbiorniki, uwzględniając grubość ścian oraz niecałkowite napełnienie zbiorników; otrzymano następujące wyniki: średnica: $D = 0.475\text{m}$, wysokość: $H = 0.62\text{m}$. Objętość: $V = 0.1098\text{ m}^3$. Masa wody: $m = V \cdot \rho$, gdzie gęstość wody dobrano odpowiednio do jej temperatury.

Moc oddana przez dolne źródło, Q_d , jest w kolejnych odstępach czasu liczona z następującego wzoru:

$$Q_d = m_d \cdot c(T) \cdot (T_{d0} - T_{dn}) / t \cdot 60, n = 1 \dots 6.$$

Podobnie moc oddana w górnym źródle:

$$Q_g = m_g \cdot c(T) \cdot (T_{gn} - T_{g0}) / t \cdot 60, \quad n = 1 \dots 6.$$

Współczynnik efektywności pompy jest zdefiniowany jako: $\varepsilon = \frac{Q_g}{N}$ [-], gdzie N – moc

pobrana przez sprężarkę [W], $N = \frac{E_{el}}{t \cdot 60}$.

Sprawność jest określona jako: $\eta = \frac{Q_g}{N + Q_d} \cdot 100\%$ [%]

Rachunek błędów:

- niepewność standardowa wyznaczenia objętości S_v :

- niepewność pomiaru wysokości zbiornika H: -niepewność

eksperymentatora: $\Delta e = 0,001 \text{ m}$, niepewność wzorcowania: $\Delta w = 0,0001 \text{ m}$,

$$S_H = \sqrt{\frac{1}{3} \Delta e^2 + \frac{1}{3} \Delta w^2} = 0,00058 \text{ m};$$

- niepewność pomiaru średnicy zbiornika D: -niepewność

eksperymentatora: $\Delta e = 0,001 \text{ m}$, niepewność wzorcowania: $\Delta w = 0,0001 \text{ m}$,

$$S_D = \sqrt{\frac{1}{3} \Delta e^2 + \frac{1}{3} \Delta w^2} = 0,00058 \text{ m};$$

$$S_v = \sqrt{\left(\frac{\pi}{2} D H S_D\right)^2 + \left(\frac{\pi}{4} D^2 S_H\right)^2} = 0,000287 \text{ m}^3.$$

- niepewność standardowa wyznaczenia masy: jako, że gęstość wody została

odczytana z tablic przyjęto, iż odchylenie $S_\rho = 0$. Dlatego $S_m = \sqrt{\rho S_v^2}$. Konkretnie wartości dla każdego z pomiarów umieszczono w tabeli poniżej.

- niepewność standardowa pomiaru temperatury: $\Delta e = 1.0 \text{ stC}$, $\Delta w = 0.1 \text{ stC}$

$$S_T = \sqrt{\frac{1}{3} \Delta e^2 + \frac{1}{3} \Delta w^2} = 1,0049 \text{ stC};$$

- niepewność standardowa pomiaru czasu: $\Delta e = 0.25 \text{ min}$, $\Delta w = 0.001 \text{ min}$

$$S_t = \sqrt{\frac{1}{3} \Delta e^2 + \frac{1}{3} \Delta w^2} = 0,145 \text{ min}.$$

- niepewność standardowa pomiaru energii sprężarki: $\Delta e = 0.1 \text{ kJ}$, $\Delta w = 0.01 \text{ kJ}$

$$S_E = \sqrt{\frac{1}{3} \Delta e^2 + \frac{1}{3} \Delta w^2} = 0,058 \text{ kJ}$$

- niepewność złożona wyznaczenia mocy sprężarki: $S_N = \sqrt{\left(\frac{S_E}{t}\right)^2 + \left(\frac{E \cdot S_t}{t^2}\right)^2}$ [kW]

(obliczone wartości w tabeli poniżej);

- niepewność standardowa wyznaczenia mocy dolnego/górnego źródła ciepła:

$$S_Q = \sqrt{\left(\frac{c \Delta T S_m}{t}\right)^2 + \left(\frac{m c S_T}{t}\right)^2 + \left(\frac{m c S_t}{t^2}\right)^2}$$
 [kW];

- niepewność standardowa wyznaczenia współczynnika efektywności:

$$S_\varepsilon = \sqrt{\left(\frac{S_{Qg}}{N}\right)^2 + \left(\frac{S_N Q_g}{N^2}\right)^2};$$

- niepewność standardowa wyznaczenia sprawności:

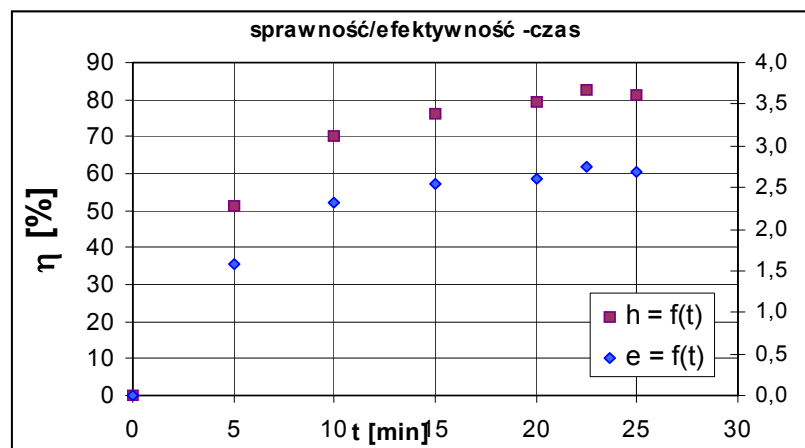
$$S_\eta = \sqrt{\left(\frac{S_{Qg}}{Q_d + N}\right)^2 + \left(\frac{Q_g S_{Qd}}{(Q_d + N)^2}\right)^2 + \left(\frac{S_N Q_g}{(Q_d + N)^2}\right)^2}.$$

Tabele wyników:

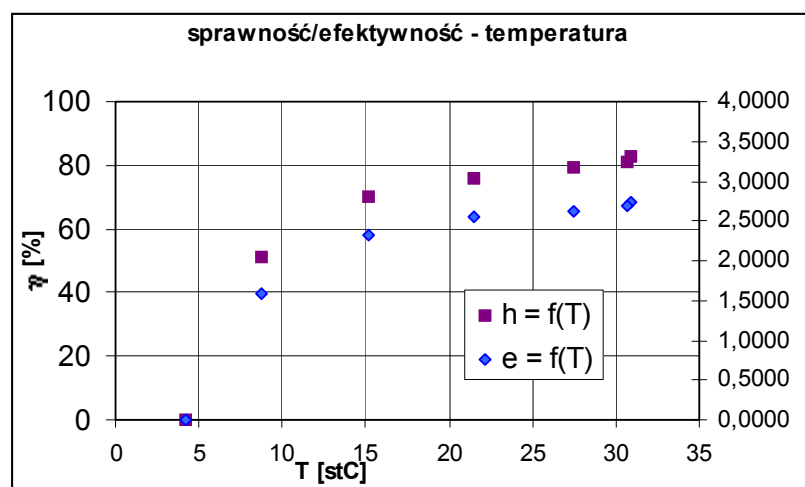
md [kg]	Smd [kg]	mg [kg]	Smg [kg]	N [kW]	S _N [kW]	T _g [°C]	T _d [°C]
109,6035	0,2865	109,6035	0,2865	0,0000	0,0000	23,4333	19,2333
109,6035	0,2865	109,4750	0,2862	1,8900	0,0548	25,4000	16,6333
109,6035	0,2865	109,4750	0,2862	1,8017	0,0261	28,9333	13,7667
109,6035	0,2865	109,3224	0,2858	1,8000	0,0174	32,4667	10,9333
109,6035	0,2865	109,3224	0,2858	1,8083	0,0131	35,8333	8,4000
109,6035	0,2865	109,3224	0,2858	1,7920	0,0115	37,9333	7,0333
109,6035	0,2865	109,3224	0,2858	1,6128	0,0094	37,7000	7,0000

Q _d [kW]	SQ _d [kW]	Q _g [kW]	SQ _g [kW]	ε [-]	Sε [-]	η [%]	Sη [%]
0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
3,9702	1,5353	2,9996	1,5335	1,5871	0,8127	51,1856	0,2943
4,1738	0,7675	4,1943	0,7666	2,3280	0,4268	70,1924	0,1571
4,2247	0,5117	4,5862	0,5105	2,5479	0,2847	76,1228	0,1069
4,1356	0,3838	4,7215	0,3829	2,6110	0,2126	79,4345	0,0826
4,1399	0,3412	4,9077	0,3404	2,7387	0,1908	82,7347	0,0748
3,7360	0,3073	4,3459	0,3067	2,6946	0,1908	81,2484	0,0743

Wykres zależności sprawności/wsp. efektywności od czasu:

Wykres zależności sprawności/efektywności od różnicy temperatur T_g-T_d = T:

4. Wnioski

Współczynnik efektywności pompy informuje o skuteczności transportu ciepła od dolnego źródła do górnego, bez względu na moc (ciepło) oddane w dolnym źródle. Informuje zatem w pewnym sensie o własnościach czynnika sprężanego oraz o sprawności samej sprężarki.

Każda pompa ciepła ma pewną granicę działania – odebranie całego (większości) ciepła od dolnego źródła. Podczas doświadczenia zaobserwowano taki stan – pompa wyłącza się wówczas automatycznie. Osiągnięcie takiego stanu można zaobserwować również w spadku sprawności oraz współczynnika efektywności.

Drugi z wykresów ujawnia wzrost sprawności wraz ze wzrostem różnicy temperatur między górnym i dolnym źródłem ciepła. Taka tendencja jest w pełni uzasadniona, gdyż różnica owa ułatwia wymianę ciepła między źródłami, czyli zjawiska parowania i skraplania czynnika przenoszącego ciepło.